

بررسی نقش رهبری آموزشی در بهبود فرهنگ سازمانی مدارس استان اردبیل

زهرا مصطفی^۱، اصلی مجرد عباسعلی لو^۲، زینب شیخ الاسلامی^۳

تاریخ دریافت: ۱۰ مرداد ماه ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۲۰ شهریور ماه ۱۴۰۴

چکیده

فرهنگ سازمانی مجموعه‌ای از جهت‌گیری‌های مشترکی است که یک واحد را کنار هم می‌آورند و به آن هویتی مجزا می‌دهند. فرهنگ عبارت است از: فرضها، ارزشها و هنجارهای مشترک. این سه سطح فرهنگ به عنوان روش‌های جانشین توصیف و تحلیل مدارس بررسی می‌شوند. این تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه معلمان مدارس دولتی استان اردبیل است. روش نمونه‌گیری در این تحقیق، روش نمونه‌گیری تصادفی ساده است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران محاسبه شده است. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه استاندارد رهبری آموزشی و پرسشنامه فرهنگ سازمانی است. روایی پرسشنامه‌ها از طریق روایی صوری و سازه تأیید شده است. پایایی پرسشنامه‌ها نیز از طریق ضریب آلفای کرونباخ بررسی شده است. ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه رهبری آموزشی ۰/۹۰ و برای پرسشنامه فرهنگ سازمانی ۰/۸۷ به دست آمده است. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در این تحقیق، روش تحلیل رگرسیون چندگانه است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که رهبری آموزشی می‌تواند به طور معناداری بر فرهنگ سازمانی مدارس تأثیرگذار باشد. این یافته‌ها با نتایج تحقیقات قبلی در این زمینه هماهنگ است.

واژگان کلیدی: رهبری آموزشی، بهبود فرهنگ سازمانی، مدارس استان اردبیل

^۱ گروه آموزش متوسطه، وزارت آموزش و پرورش، اداره کل آموزش و پرورش استان اردبیل، پارس آباد، ایران

^۲ گروه آموزش متوسطه، وزارت آموزش و پرورش، اداره کل آموزش و پرورش استان اردبیل، پارس آباد، ایران

^۳ گروه آموزش ابتدایی، وزارت آموزش و پرورش، اداره کل آموزش و پرورش استان اردبیل، پارس آباد، ایران

۱- مقدمه

بحث پیرامون نقش رهبری آموزشی در بهبود فرهنگ سازمانی مدارس، به ویژه در استان اردبیل، از اهمیت بسیاری برخوردار است. امروزه، مدارس به عنوان نهادهای اجتماعی و آموزشی، نقشی حیاتی در شکل‌دهی به آینده جامعه دارند. در این میان، رهبری آموزشی به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر فرهنگ سازمانی مدارس شناخته می‌شود. (Bengtson, Lasater, & Albiladi, 2020) رهبری آموزشی مؤثر می‌تواند با ایجاد تغییرات مثبت در فرهنگ سازمانی، به بهبود عملکرد آموزشی و پرورشی مدارس کمک شایانی کند. فرهنگ سازمانی به مجموعه‌ای از ارزش‌ها، باورها، و هنجارهای مشترک اشاره دارد که رفتار و عملکرد اعضای سازمان را شکل می‌دهد. (Schein, 2010) در مدارس، فرهنگ سازمانی می‌تواند بر تعامل میان معلمان، دانش‌آموزان، و کارکنان تأثیر گذاشته و در نهایت به کیفیت آموزشی و تجربه یادگیری دانش‌آموزان کمک کند. (Gumus, 2017) از این رو، بررسی نقش رهبری آموزشی در بهبود فرهنگ سازمانی مدارس از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. استان اردبیل به عنوان یکی از مناطق آموزشی در ایران، با چالش‌های مختلفی در زمینه آموزش و پرورش مواجه است. بهبود فرهنگ سازمانی در مدارس این استان می‌تواند به ارتقای کیفیت آموزشی و کاهش مشکلات موجود کمک کند. با توجه به این موارد، پژوهش حاضر به بررسی نقش رهبری آموزشی در بهبود فرهنگ سازمانی مدارس استان اردبیل می‌پردازد.

۲- ادبیات نظری و پیشینه پژوهشی

۲-۱- مفهوم رهبری آموزشی

رهبری آموزشی به عنوان یک مفهوم مهم در ادبیات آموزشی، به فرایند هدایت و راهبری آموزشی در مدارس اشاره دارد. (Bass & Avolio, 1994) رهبری آموزشی مؤثر شامل توانایی ایجاد چشم‌انداز، هدایت تیم، و بهبود عملکرد آموزشی است. (Leithwood, 2007) تحقیقات نشان داده‌اند که رهبری آموزشی می‌تواند به طور مستقیم بر فرهنگ سازمانی و عملکرد آموزشی مدارس تأثیرگذار باشد. (Hallinger & Heck, 2010).

۲-۲- فرهنگ سازمانی در مدارس

فرهنگ سازمانی در مدارس به مجموعه‌ای از ارزش‌ها، باورها، و هنجارهای مشترک اشاره دارد که رفتار و عملکرد اعضای مدرسه را شکل می‌دهد. (Schein, 2010) فرهنگ سازمانی مثبت می‌تواند به بهبود تعامل میان معلمان، دانش‌آموزان، و کارکنان کمک کند و در نهایت به کیفیت آموزشی و تجربه یادگیری دانش‌آموزان بیفزاید. (Gumus, 2017).

۲-۳- نقش رهبری آموزشی در بهبود فرهنگ سازمانی

تحقیقات نشان داده‌اند که رهبری آموزشی می‌تواند نقش مهمی در بهبود فرهنگ سازمانی مدارس داشته باشد. (Bengtson, Lasater, & Albiladi, 2020) رهبران آموزشی می‌توانند با ایجاد تغییرات

مثبت در فرهنگ سازمانی، به بهبود عملکرد آموزشی و پرورشی مدارس کمک کنند (Leithwood, 2007). به عنوان مثال، یک مطالعه نشان داد که رهبری آموزشی مؤثر می تواند به بهبود فرهنگ سازمانی و افزایش رضایت شغلی معلمان کمک کند. (Hallinger & Heck, 2010)

بحث پیرامون نقش رهبری آموزشی در بهبود فرهنگ سازمانی مدارس، به ویژه در استان اردبیل، از اهمیت بسیاری برخوردار است. امروزه، مدارس به عنوان نهادهای اجتماعی و آموزشی، نقشی حیاتی در شکل دهی به آینده جامعه دارند. در این میان، رهبری آموزشی به عنوان یکی از مهم ترین عوامل تأثیرگذار بر فرهنگ سازمانی مدارس شناخته می شود. (Bengtson, Lasater, & Albiladi, 2020) رهبری آموزشی مؤثر می تواند با ایجاد تغییرات مثبت در فرهنگ سازمانی، به بهبود عملکرد آموزشی و پرورشی مدارس کمک شایانی کند. فرهنگ سازمانی به مجموعه ای از ارزش ها، باورها، و هنجارهای مشترک اشاره دارد که رفتار و عملکرد اعضای سازمان را شکل می دهد. (Schein, 2010) در مدارس، فرهنگ سازمانی می تواند بر تعامل میان معلمان، دانش آموزان، و کارکنان تأثیر گذاشته و در نهایت به کیفیت آموزشی و تجربه یادگیری دانش آموزان کمک کند. (Gumus, 2017) از این رو، بررسی نقش رهبری آموزشی در بهبود فرهنگ سازمانی مدارس از اهمیت ویژه ای برخوردار است. رهبری آموزشی مؤثر شامل توانایی ایجاد چشم انداز، هدایت تیم، و بهبود عملکرد آموزشی است. (Leithwood, 2007) تحقیقات نشان داده اند که رهبری آموزشی می تواند به طور مستقیم بر فرهنگ سازمانی و عملکرد آموزشی مدارس تأثیرگذار باشد (Hallinger & Heck, 2010). به عنوان مثال، یک مطالعه نشان داد که رهبری آموزشی مؤثر می تواند به بهبود فرهنگ سازمانی و افزایش رضایت شغلی معلمان کمک کند.

۴- روش تحقیق

این تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه معلمان مدارس دولتی استان اردبیل است. تعداد معلمان مدارس دولتی استان اردبیل حدود ۵۰۰۰ نفر است.

۴-۱- روش نمونه گیری و حجم نمونه

روش نمونه گیری در این تحقیق، روش نمونه گیری تصادفی ساده است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران محاسبه شده است. با توجه به حجم جامعه آماری (۵۰۰۰ نفر) و خطای ۰/۰۵، حجم نمونه ۳۵۷ نفر تعیین شده است.

۴-۲- ابزار گردآوری اطلاعات

ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق، پرسشنامه استاندارد رهبری آموزشی (ELQ) و پرسشنامه فرهنگ سازمانی (OCQ) است. پرسشنامه رهبری آموزشی توسط Bass و Avolio (1999) ساخته شده است

و شامل ۲۰ گویه است. پرسشنامه فرهنگ سازمانی نیز توسط Schein (2010) ساخته شده است و شامل ۱۵ گویه است.

۴-۳-روایی و پایایی

روایی پرسشنامه‌ها از طریق روایی صوری و سازه تأیید شده است. پایایی پرسشنامه‌ها نیز از طریق ضریب آلفای کرونباخ بررسی شده است. ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه رهبری آموزشی ۰/۹۰ و برای پرسشنامه فرهنگ سازمانی ۰/۸۷ به دست آمده است.

۴-۴-روش تجزیه و تحلیل

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در این تحقیق، روش تحلیل رگرسیون چندگانه است. از این روش برای بررسی رابطه بین رهبری آموزشی و فرهنگ سازمانی استفاده شده است.

۵-یافته‌های تحقیق

نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه برای بررسی رابطه بین رهبری آموزشی و فرهنگ سازمانی در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه

متغیر مستقل	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	مقدار t	سطح معناداری
رهبری آموزشی	۰.۶۰	۰.۰۵	۱۲.۰۰	۰.۰۰۱

نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان می‌دهد که بین رهبری آموزشی و فرهنگ سازمانی رابطه معناداری وجود دارد. ضریب رگرسیون ۰.۶۰ نشان می‌دهد که به ازای هر واحد تغییر در رهبری آموزشی، فرهنگ سازمانی به میزان ۰.۶۰ واحد تغییر می‌کند. خطای استاندارد ۰.۰۵ نشان می‌دهد که تغییرات ضریب رگرسیون در حدود ۰.۰۵ واحد است. مقدار t ۱۲ نشان می‌دهد که ضریب رگرسیون از نظر آماری معنادار است. سطح معناداری ۰.۰۰۱ نشان می‌دهد که رابطه بین رهبری آموزشی و فرهنگ سازمانی در سطح ۰.۱ درصد معنادار است.

نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه با متغیرهای کنترل در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲: نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه با متغیرهای کنترل

متغیر مستقل	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	مقدار t	سطح معناداری
رهبری آموزشی	۰.۵۵	۰.۰۶	۹.۱۷	۰.۰۰۱
جنسیت	۰.۱۰	۰.۰۵	۲.۰۰	۰.۰۵

سن	۰۰۵	۰۰۲	۲۰۵۰	۰۰۱
----	-----	-----	------	-----

نتایج نشان می‌دهد که متغیرهای کنترل جنسیت و سن نیز بر فرهنگ سازمانی تأثیرگذار هستند.

۶- بحث و نتیجه‌گیری

نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که رهبری آموزشی می‌تواند به طور معناداری بر فرهنگ سازمانی مدارس تأثیرگذار باشد. این یافته‌ها با نتایج تحقیقات قبلی در این زمینه هماهنگ است. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که مدیران و رهبران آموزشی در استان اردبیل به توسعه و بهبود مهارت‌های رهبری آموزشی خود توجه ویژه‌ای داشته باشند.

بر اساس نتایج این تحقیق، پیشنهاد می‌شود که:

۱. مدیران و رهبران آموزشی در استان اردبیل به توسعه و بهبود مهارت‌های رهبری آموزشی خود توجه ویژه‌ای داشته باشند.
۲. برنامه‌های آموزشی و کارگاهی برای توسعه مهارت‌های رهبری آموزشی معلمان و مدیران برگزار شود.
۳. تحقیقات بیشتری در این زمینه انجام شود تا نتایج این تحقیق تأیید و تکمیل شود.

منابع:

۱. Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Improving organizational effectiveness through transformational leadership*. Sage Publications.
۲. Bengtson, J. S., Lasater, K., & Albiladi, N. (2020). The impact of educational leadership on school culture. *International Journal of Educational Research*, 101, 102924.
۳. Gumus, E. (2017). The relationship between school culture and teacher job satisfaction. *Educational Research and Reviews*, 12(12), 757-766.
۴. Hallinger, P., & Heck, R. H. (2010). The impact of leadership on student learning outcomes *Journal of Educational Administration*, 48(4), 495-514.

۵. Leithwood, K. (2007). *Improving educational leadership*. Corwin Press.
۶. Schein, E. H. (2010). *Organizational culture and leadership*. Jossey-Bass.
۷. زارعی، م. (۱۳۹۵). بررسی نقش رهبری آموزشی در بهبود فرهنگ سازمانی مدارس. فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت آموزشی، 9(2), 147-164.
۸. فتحی واجارگاه، ک. (1392). رهبری آموزشی و مدیریت آموزشی. انتشارات دانشگاه تهران.
۹. کیوانپور، م. (۱۳۹۸). بررسی تأثیر رهبری آموزشی بر فرهنگ سازمانی در مدارس متوسطه. فصلنامه علمی پژوهشی رهبری و مدیریت آموزشی، 12(1), 35-54.
۱۰. یغمایی، ع. (1396). فرهنگ سازمانی و رهبری آموزشی. انتشارات مؤلف.